

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Ostályozás

Tárgy

712.21

Hely

Gellérthegy

"1925"

Személy

Szerző:

Cím: *Történelmi séta a Gellérthegyen*

Forrás:

Magyarország

3m

(Hely)

1925. 5. 26.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Olda)

Történelmi séta a Gellérthegyen

— A Magyarország tudósítójától —

Vasárnap délelőtt kis társaság gyülekezett a Gellért-fürdő bejárata közelében. Az *Erőset Népakadémia* újabb kirándulást rendezett, ezúttal a Gellérthegyre, Budapest elhanyagolt helytörténelmének ismertetése céljából. Röviddel a kitűzött találkozási idő után *Aggházy Kamill* nyug. alezredes, a *Had-történelmi Múzeum* kiállítás-vezetőjének kalauzolásával utrakelt a kis társaság a Gellérthegy egyik felfelé kanyargó ösvényén. Mielőtt a sokat emlegetett barlang eltűnnék szemünk előtt, a tudós ciceronától megtudjuk, hogy a barlangot sokáig *Szent István barlangjának* hívták és a fölötté vonuló szirtken emelte a polgári lakosság 1849 decemberében az erődítésetek a közeledő *Windischgractz* ellen, akivel Buda alatt akartak a magyar csapatok döntő csatát vívni. Érdekes megemlíteni, hogy a mai Horthy Miklós-ut és a Duna közti területet mocsár borította, amely csak lassankint huzódott vissza, mint ahogy a lágymányosi holt Dunaág is rövidesen végleg el fog tűnni. Budapest városfejlődése kimutathatólag északról déli irányba tendál, Aquincumtól a Lágymányos felé húzódik lassan az építkezés az ó-kortól máig.

A Lágymányosról még azt kell megjegyeznünk, hogy a rómaiaknak volt itt nagyobb kikötőjük és a Gellért-fürdő helyén szintén fürdő, aminek kiépítése és fejlesztése a törökök érdeme. Nem szabad azonban elhallgatnunk azt, hogy már a törökök előtt *Mátyás* király építtetett itt pompás, diszes thermát, aminek rombadóltával az anyagot felhasználva, a törökök használták 145 évig e kiváló gyógyfürdő vizét.

Szabadelőadás a Citadella tövében

A meleg májusi délelőttön a társaság több pihenő után felér a Citadella tövébe, ahol arányos helyet keresve, halgatják *Aggházy Kamill* előadását. A történelmi hangulat felbresztésére felidézi a Gellérthegy és a Duna közti keskeny járó nagy emlékeit. Ezen az úton jártak királyaink, ha koronázásra mentek Székesfehérvárra és ezen az úton tértek vissza. Itt vonultak el a királyi temetési menetek szintén Székesfehérvárra. Erre vezették *Mátyás* katonáit a boszniai hadjáratra és itt vitt el *II. Lajos* utolsó utja *Mohács* felé. Erre jöttek a törökök Budára és minden időben ez volt a legfontosabb hadiút, ha Buda megközelítéséről volt szó.

A Gellérthegy legrégebbi neve, amiről feljegyzésünk van: *Pesti-hegy*. A Várhegyet viszont *Új Pesti-hegy*-nek hitták. És mint ismeretes, mai nevét attól kapta, hogy 1046 szeptember 24-én itt szenvedett *Szent Gellért* püspök vértanúságot a *Vatua* lázadás alkalmával. A törökök *Gurzi Éliás*-nak hitták a hegyet, egyesek szerint a bibliai próféta után, mások szerint egy török szent után nevezve így az egykori *Pesti hegyet*. Sok mindent megért ez a hegy, sok véres harcot és vitéz haditettot látott, melyek között nem utolsó volt az, amikor a honvédek, hogy az osztrák gyújtóhajó pusztításától megvédjék a *Csepel* szigeténél vert hidat, amin *Aulich* csapatainak kellett átkelniük, utászaikkal, akiknek *Rochlitz* Kálmán utászfőhadnagy volt a vezetőjük, két osztrák kőhajót a Dunába süllyesztettek a többi pedig kicsáklázták a partra, úgy hogy a hidnak semmi baja nem esett.

A fa-erődítéstől a csillagvizsgálóig

A vár hadi helyzete szempontjából a vérvivatáros napokban nagy szerep jutott a Gellérthegynek. 1566-ban a budai *Arszlán* basa a Gellérthegyre egy Block-házat emeltetett, ami olyan fa-erődítmény-féle volt, hogy elővédjeül szolgáljon a várnak. Innen hívta a polgárság hosszú ideig a hegyet *Bloks-*

bergnek. Amikor *Mátyás* főherceg 1598-ban elfoglalta a Block-házat, a *Gellérthegyről lötte a várat*. A budai basák, bár átértették a Gellérthegy stratégiai jelentőségét, mégsem fektettek túlságosan nagy súlyt reá és csak addig tartották kezükben, ameddig tartható volt és nagyobb áldozatot sohasem hoztak birtokáért. 1586-ban, amikor Buda ostrománál újra keresztények kezére jut, többszöri tulajdonos esere után. Ekkor a Gellért-fürdő, Sashegy, Svábhegy és a Rózsadomb helye jelölik a hátsó nagy védvonalat, ahova a pihenő csapatok elhúzódtak, kifáradva az ostromban, míg a belső védkörzetet a mai Budai-körut vonalán kell keresnünk. A visszavétel után másnap, amikor *nyolcezer hulla feküdt az égő, füstölő romok között* a történelméről feljegyzései szerint, a Gellérthegy tövében tartották meg a keresztények a *Te-Deumot* és ebből az ünnepélyes alkalomból a törökök által fel nem robbantott aknákat is levegőbe röpítették az ünnepi színjáték hatásának fokozására.

Ezután egy nagy ugrást tehetünk a történelemben, amikor elveszti a Gellérthegy haditörténelmi jelentőségét. 1913–15-ben már nyoma nincs a régi hadiszerepnek. Ekkor a Budára költöző nagyszombati egyetem itt szereli fel *Csillagdját*, amelynek egyszerű faépü-

lete végig látta a szabadságharc nagy haditényeit. Látta azt a bravuros tettet, amikor 1849 május 4-én egy honvédhuzdőrőrdjára felvágott a hegy keleti oldalán, előre nyomulva a hajó jelző árbócig, ahonnan egy a várbeli osztrákok, mint a pesti oldal magyar polgárai egyformán láthatták őket. Egész Pest lakossága kivonult a partra és éljenzte a honvédhuzárokat, ami annyira felbosszantotta *Hentzit*, hogy az ártatlan polgárok közé lövetett. A szabadságharc nagy tanúságul szolgált az osztrákoknak és mindenképpen azon voltak, hogy a leigázott magyar fővárost közben tarthassák. Ezért a Gellérthegyre egy nagy hadierőd építését terveztek, amely valósággal uralkodni akart az egész magyar fővároson.

Hogyan keletkezett a citadella?

Zitta altábornagy emlékiratát is kidolgozott Buda és Pest megerősítéséről, ami az ő tervei szerint akkor tizenkétmillió aranyforintba került volna. Az ő Citadellájának terve nagyjában megegyezik a maival, csak az a különbség, hogy az altábornagy tervében még két bástyatorony is szerepelt. Az egész nagy erődítési plánumból mindössze a Citadella épült fel a polgárság nagy bosszuságára 1854-ben és egyben a híres *Kassellik* építőmester gazdagodására.

Zitta altábornagy Pest körül erődítési vonalát a Hungaria-körut helyére tervezte, Budán viszont a Naphegytől a Kis-Svábhegyen, József-, Rókus- és Kálvária-hegyeken át a budai Margit-hídő tájáig tervezett hatalmas védfalakat, az említett centrumokon hatalmas őrtornyokkal, a Kis-Svábhegyen pedig kisebb erődítéssel. Az egész vonalon mintegy hatszáz-hétszáz ágyú helyezkedett volna el. A tervben szöszereint azt olvashatjuk, hogy ezeket az erődítéseket többek közt »kommunista-

lázadás esetére» építették, félve a Németországban mind jobban elharapódzó szocialisztikus mozgalmaktól. Azonban ez a hatalmas erődítés valójában arra az esetre szól, ha Magyarország fellázadna az abszolútizmus ellen, hogy a magyar főváros kész osztrák kézben legyen.

A kiegyezés után nagysokára a Hadi-kinestár mint elavult és hadászatiilag használhatatlan erődítést átadta a fővárosnak. Azóta a legkülönbözőbb tervek merültek fel értékesítésére. A Citadella helyén és köveiből egy nemzeti Pantheont akartak egyesek emelni. Mások egy mulatóval, siklóval, fogaskerekűvel kombinált hatalmas és méltó épületet a magyar *Hadtörténelmi Múzeum* számára. A világháború megnyerése esetén győzelmi emlékoszlop hirdette volna itt a magyarok vitézségét. Ezt a tervet el is fogadták és ötvenmillió aranykoronát szavaztak meg annakidején, azonban jött a nagy összeomlás és ma ez az összeg a szanalási kölcsönnek egyötödét teszi. A *Hadtörténelmi Múzeum* megelégszik szerényen azzal, ha a várbeli Nádor-kaszárnyát kapja meg a szükséges átalakításokkal együtt, hogy végre méltó helyen összegyűjtve, kiállithassa és tudományosan feldolgozhassa a nagy magyar múlt nagy hagyatékát.

Aggházy Kamill alezredesnek kiváló szabadelőadását a kiránduló társaság

nagy érdeklődéssel hallgatta végig, azután a nyugati lejtő felé haladva szerteszózlottak. Meg kell említenünk, hogy a tudós vezető egyes helytörténelmi előadásai, melyek kitünően szolgálják a pestiek által alig ismert Budapest történelmi múltjának hosszú kutatásokat igénylő feltárását és minél szélesebb körben való ismertetését, kisebb és mindenki által hozzáférhető füzet sorozat alakjában — reméljük rövidesen — napvilágot fognak látni.